

Adroddiad i'r:	Pwyllgor yr Iaith Gymraeg
Dyddiad y Cyfarfod:	18 Rhagfyr
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Huw Hilditch Roberts / Nicola Stubbins
Awdur yr Adroddiad:	Gareth Watson – Arweinydd Tîm - Rheoli Cyfathrebu ac Ymgyrchoedd
Teitl:	Datblygiad Strategol yr Iaith Gymraeg.

1. **Am beth mae'r adroddiad yn sôn?**

Mae'r adroddiad hwn yn nodi'r gwaith a wnaed mewn perthynas â datblygu'r iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych, yn unol â deddfwriaeth genedlaethol a Strategaeth Iaith Gymraeg y Cyngor ei hun.

2. **Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?**

Hysbysu'r aelodau o'r cynnydd a wnaed mewn perthynas â datblygiad strategol yr iaith Gymraeg.

3. **Beth yw'r Argymhellion?**

Nodi cynnwys yr adroddiad hwn.

4. **Manylion yr adroddiad**

Mae cryn dipyn o waith wedi digwydd yn Sir Ddinbych yn yr ymdrechion i ymateb yn bositif i newidiadau mewn deddfwriaeth iaith. Mae Mesur yr Iaith Gymraeg (Cymru) 2011 wedi galluogi'r Llywodraeth i bennu safonau yn ymwneud â'r iaith Gymraeg ac mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i'r Cyngor fabwysiadu Strategaeth Iaith Gymraeg, fel rhan o'i ymateb i'r Safonau.

Tîm Gweithredol Corfforaethol y Cyngor sydd â'r cyfrifoldeb strategol dros yr iaith Gymraeg yng Nghyngor Sir Ddinbych. Y Cyfarwyddwr Arweiniol yw Nicola Stubbins, gyda'r Cynghorydd Huw Jones yr Aelod Arweiniol gwleidyddol â chyfrifoldeb dros y Gymraeg. Arweinydd Tîm Cyfathrebu ac Ymgyrchu sydd â chyfrifoldeb dros faterion y Gymraeg.

Mae'r Cyngor eisoes yn ymateb yn gadarnhaol i Safonau'r Iaith Gymraeg ac mae eisoes wedi gweithredu llawer o'r camau a gytunwyd. Mae hefyd wedi ymateb yn gadarnhaol i'r fframwaith Mwy na Geiriau i wella'r ddarpariaeth Gymraeg yn y sector iechyd a gofal cymdeithasol. Mae cynllun gweithredu cynhwysfawr ar waith ac mae Sir Ddinbych wedi ymrwymo i weithredu'r cynllun gweithredu yn y sir, er budd trigolion y sir.

Safonau'r Gymraeg: Prif ffocws y Cyngor dros y tair blynedd diwethaf fu paratoi a gweithredu'r 169 o Safonau a gyhoeddwyd gan Gomisiynydd yr Iaith Gymraeg. Mae gwaith helaeth wedi mynd rhagddo o fewn gwasanaethau i newid prosesau, gan sicrhau bod cwsmeriaid yn derbyn gwasanaeth dwyieithog, gan ganolbwyntio ar y cynnig gweithredol. Mae'r Safonau wedi'u categorio o dan bedair thema allweddol: gohebiaeth, hyrwyddo, llunio polisi a gweinyddu mewnol o fewn y Cyngor.

Cynhaliwyd cyfathrebu helaeth o amgylch y Safonau, gan gynnwys negeseuon staff rheolaidd gan y Prif Weithredwr, cyflwyniadau mewn Cynadleddau Arweinyddiaeth, sesiynau galw heibio i staff, cyflwyniadau mewn cyfarfodydd tîm.

Datblygiad allweddol o'r Safonau yw creu Strategaeth Iaith Gymraeg. Mae'r Strategaeth yn amlinellu ymrwymiad y Cyngor tuag at hyrwyddo'r iaith Gymraeg a hwyluso ei defnydd o fewn y sir. Yr uchelgais yw atal y gostyngiad yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn Sir Ddinbych. O ganlyniad, rydym yn ceisio cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn Sir Ddinbych 0.5% dros y pum mlynedd nesaf, gyda'r bwriad o ystyried targed tymor hirach i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg dros y 15 mlynedd nesaf.

Bydd y Cyngor yn cyflawni prif elfennau'r strategaeth hon trwy weithio'n strategol ac ar y cyd â llu o sefydliadau cymunedol i brif-ffrydio'r iaith Gymraeg ymhellach i ddarparu gwasanaethau a sicrhau ei fod yn ystyriaeth hanfodol mewn prosiectau, strategaethau a chynlluniau gwaith yn y dyfodol.

Mae pum maes allweddol ar gyfer datblygu a amlygir yn y strategaeth:

- Thema 1: Cynllunio Strategol yr Iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych
- Thema 2: Plant a Phobl Ifanc
- Thema 3: Cymunedau
- Thema 4: Busnes a'r economi
- Thema 5: Gweinyddiaeth fewnol o fewn y Cyngor

Mae'r pum thema hyn yn deillio o ymchwil helaeth a wnaed ar ran yr awdurdod.

Hyrwyddwyr yr Iaith Gymraeg: Mae'r holl wasanaethau wedi enwebu Hyrwyddwyr yr Iaith Gymraeg yn eu gwasanaeth a'u rôl yw annog cydymffurfiaeth â'r Safonau ac adrodd ar unrhyw enghreifftiau o beidio â chydymffurfio. Mae posteri wedi'u gosod yn y prif adeiladau a'r derbynfydd, er mwyn hysbysu staff am eu hyrwyddwyr gwasanaeth. Cynhelir cyfarfodydd bob chwarter.

Sesiynau galw heibio i staff - Mae'r Cyngor wedi cynnal cyfres o sesiynau galw heibio i staff gyda chwestiynau am weithredu'r Safonau.

Rhaffau Gwddf Cymraeg Gwaith - Mae pob aelod o staff sy'n siaradwyr Cymraeg rhugl neu ddysgwyr wedi cael rhaffau gwddf, felly mae aelodau'r cyhoedd a chydweithwyr mewnol yn gallu eu hadnabod ar unwaith fel siaradwyr Cymraeg.

Llofnodion e-bost: Mae staff wedi cael templedi i'w cynorthwyo i baratoi eu llofnodion e-bost yn ddwyieithog.

Cysill a Microsoft Office yn Gymraeg: Mae pob siaradwr Cymraeg a dysgwr wedi cael Cysill wedi'i osod ar eu systemau cyfrifiadurol. Mae canllawiau hefyd wedi'u rhoi i staff ar sut i gael mynediad i Microsoft Office trwy gyfrwng y Gymraeg.

Ateb y ffôn - Mae'r Cyngor wedi darparu templedi ar gyfer staff gyda chanllawiau ar sut i ateb y ffôn yn ddwyieithog, gan gynnwys darparu geiriad wedi'i ysgrifennu'n ffonetig.

Mewnwyd - Mae'r Cyngor wedi cyflwyno mewnwyd newydd sbon sydd ar gael yn Gymraeg, yn ogystal â Saesneg.

Casglu gwybodaeth am staff - Mae'r Cyngor yn cynnal arolygon blynyddol, gan ofyn i'r staff hunanasesu eu sgiliau ieithyddol. Yna caiff yr wybodaeth hon ei hadrodd yn ôl i'r gwasanaethau a dylid ei ddefnyddio fel rhan o'r broses cynllunio gweithlu.

Prif linell ffôn y Cyngor - Mae'r Cyngor wedi cyflwyno system lle gall pobl ddewis iaith pan fyddant yn cysylltu â'r Cyngor trwy'r prif rif ffôn.

Gwobrau Rhagoriaeth Staff - Cyflwynwyd gwobr arbennig i'r Gwobrau, i anrhydeddu staff am eu hymrwymiad a'u hymroddiad i ddatblygu'r Iaith Gymraeg o fewn y Cyngor.

Diwylliant ac ethos y sefydliad - Mae'r Cyngor wedi cyhoeddi datganiad sefyllfa ar sut y mae'n bwriadu gwella diwylliant ac ethos dwyieithog y sefydliad. Bydd gwaith yn cael ei wneud yn 2016 i ddatblygu hyn, gan gynnwys hyrwyddo cyrsiau hyfforddi Cymraeg a chyfleoedd anffurfiol a ffurfiol i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Ymarfer Siopwr Cudd - Mae'r Cyngor yn cydweithio'n agos â Menter Iaith Sir Ddinbych a thros y chwe mis nesaf, cynhelir ymarfer 'siopwr cudd', i wirio cydymffurfiaeth â Safonau'r Iaith Gymraeg.

Cyflwyno cydymffurfiaeth â'r Iaith Gymraeg mewn Heriau Gwasanaeth - Mae'r Cyngor wedi cyflwyno adran ar gydymffurfiaeth â'r Iaith Gymraeg yn y broses herio gwasanaeth blynyddol lle gofynnir i bob gwasanaeth ddarparu tystiolaeth ar berfformiad.

5. **Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**

Mae'r Cyngor wedi llunio gweledigaeth ar gyfer yr Iaith Gymraeg a chymeradwywyd hyn fel rhan o'r Strategaeth Iaith Gymraeg. Mae hon yn elfen sylfaenol sy'n gysylltiedig â'r holl flaenoriaethau corfforaethol.

6. **Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**

Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn hysbysebu am Swyddog Iaith Gymraeg a fyddai'n adrodd i'r Arweinydd Tîm - Cyfathrebu. Byddant yn cynorthwyo'r Arweinydd Tîm o ran datblygu strategol yr Iaith Gymraeg yn yr awdurdod.

Nid oes unrhyw gyllideb arall ar gyfer yr Iaith Gymraeg, gydag unrhyw gostau yn cael eu hamsugno trwy'r cyllidebau presennol.

7. **Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?**

Er nad oes angen Asesiad o'r Effaith ar Les ffurfiol ar gyfer yr adroddiad hwn, mae'n werth nodi rhai o'r manteision allweddol mewn perthynas â Deddf Lles a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a'r Safonau Iaith Gymraeg.

Un o elfennau allweddol Ddeddf Lles a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw: "Cymru â diwylliant bywiog ac iaith Gymraeg ffyniannus: Cymdeithas sy'n hybu ac yn diogelu diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gymryd rhan yn y celfyddydau, chwaraeon a hamdden."

Mae gan y Cyngor rôl hefyd, trwy ei Safonau Iaith Gymraeg, i hyrwyddo cyfleoedd i gymunedau lleol gymryd rhan mewn gweithgareddau iaith Gymraeg.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gydag Archwilio ac eraill?

Cynhaliwyd cyfarfodydd ymgynghori helaeth gyda'r Cabinet, yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth, y Tîm Gweithredol Corfforaethol, Staff a Fforwm yr Iaith Gymraeg trwy gydol y broses o gynllunio a gweithredu Safonau'r Iaith Gymraeg.

Cynhaliwyd ymgynghoriad hefyd ynglŷn â chreu Strategaeth yr Iaith Gymraeg, gyda'r holl wasanaethau yn gysylltiedig â'i chreu. Fe'i cadarnhawyd hefyd gan yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth, yn ogystal â'r Cabinet.

9. Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Y prif risg yw enw da'r awdurdod, gan ein bod eisoes wedi ymrwymo yn ein Strategaeth Iaith Gymraeg a thrwy'r Safonau'r Iaith Gymraeg i barhau i gefnogi gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg yn rhagweithiol.

Er mwyn lliniaru'r risgiau, mae angen gwaith rhagweithiol parhaus gyda'r holl wasanaethau i gadw datblygiad yr iaith Gymraeg a deddfwriaeth yr iaith Gymraeg yn effro ym meddyliau pobl.